Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

ЗАМАН

2010 жыл 18-чи ноябрь, орта кюн. № 218 (18639)

Багъасы3 сомду

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ ВРЕМЯ ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

КъМР-ни Парламентинде

Къырал къуллукъланы тизмесине къошуллукъдула

КъМР-ни Парламентини президиумуну кезиулю жыйылыуун Чеченланы Ануар хычыуун жумушдан башлагъанды. Ол Парламентни Билим бериу эм илму жаны бла комитетини председатели Муаед Дадовну Къабарты-Малкъар Республиканы Сыйлы грамотасы бла саугъаланнганы бла алгъышлагъанды.

Ызы бла Законодательство эм къырал къурулуш жаны бла комитет «КъМР-ни Къырал къуллукъларыны реестрини эмда КъМР-ни къырал граждан къуллукъларыны реестрини юслеринден» КъМР-ни законуна тюрлениуле кийириуню юсюнден» законопроектни президиумну къарауна бергенди. КъМР-ни Президентини айтханы бла законопроектге быллай тюрлениуле кийириледиле: КъМР-ни къырал граждан къуллукъларыны тизмесине КъМР-ни Правительствосуну Аппаратыны башчысыны заместителини, КъМР-ни Президентинде Сабийни эркинликлери жаны бла уполномоченныйни, КъМР-ни Экономика эм жамауат къоркъуусузлукъ жаны бла советини секретарыны заместителини, КъМР-ни Президентини Администрациясыны башчысыны кенгешчисини, РФ-ни Президентинде КъМР-ни дайым келечисини биринчи заместителини, РФ-ни Президентинде КъМР-ни дайым келечисини болушлукъчусуну бла кенгешчисини къуллукъларыны къошуладыла.

Урунуу,социальный политика эм саулукъ сакълау жаны бла комитетни председатели Жанатайланы Салим «Граждан болумну актларыны юсюнден» Федеральный законну 12-чи статьясына тюрлениуле кийириуню юсюнден» Федеральный законну проекти бла шагъырей этгенди. Анга кёре, ЗАГС-ны башчысы адам ёлгенини юсюнден регистрация этсе, аны юсюнден социальный,налог органлагъа, Пенсия фондха, Социальный страхование фондха, Борчлу халда медицина страхование фондха РФ-ни норматив-право актларына кёре билдирирге керекди. Алай, Жанатайланы Салим ангылатханнга кёре, гражданланы бир къауумуна алгъын жюрюген льготаланы орунуна ахча тёленип башланнганлы ол жумуш РФ-ни субъектлерини полномочияларына берилгенди, аны тамамлауну шарт норматив право актлары уа тохташдырылмагъандыла. Законопроект ма ол кемчиликни кетереди.

Президиумда РФ-ни субъектлерини законла чыгъарыучуларыны башламчылыкъларыны бир къауумуна къаралгъанды. Ала тынгылы жарашдырылгъандан сора КъМР-ни Парламентини жыйылыууну къарауна берилликдиле.

Ахыры 2-чи бетдеди.

КЪУУАНЧЛЫ ЖЫЙЫЛЫУ

Бирлешиу, шуёхлукъ, жарыкълыкъ

Россей къыралны тарыхында къазакъ миллетни энчилигине дайым да уллу эс бурулгъанлай турады. Кёп ёмюрлени ичинде аны къадарында аслам къууанчла, жарсыулу ишле да болгъандыла.

Алай жашау бир жерде турмайды – алгъа барады, тюрленеди. Озгъан ёмюрню токъсанынчы жылында Терско-Малкинский округ къазакъ общество жангыдан къуралгъанлы аланы жашауунда жангы кезиу башланнганды.

Бу кюнледе Прохладный шахарда ол округну жыйырма жыллыгъына жораланнган къууанчлы байрам бардырылгъанды. Анга келгенлени Культураны юйюню аллында духовой оркестр музыка бла тюбеген эди. Байрамгъа Къабарты-Малкъарны Парламентини Председатели Чеченланы Ануар, Къабарты-Малкъарны Правительствосуну Председатели Александр Меркулов, Россей Федерацияны Президентини Север-Кавказ Федеральный округда толу эркинликли келечисини аппаратыны баш инспектору Алексей Вербицкий, Терк аскер къазакъ обществосуну атаманы Василий Бондарев, Терско-Малкинский округ къазакъ обществону атаманы Николай Любуня эм КъМР-ни Правительствосуну келечилери, районларыны оноучулары къатышхандыла.

Александр Меркуловха тузгъыржын бла тюбейдиле.

Чеченланы Ануар алгъыш сёз айтады.

Жыйлыуну башлай, Прохладный шахарны администрациясыны башчысы Юлия Пархоменко къонакълагъа ыспас этгенди эм, бери келип, намыс-сый бергенлерине ыразылыгъын билдиргенди. «Бюгюн бизни эки къууанчыбыз барды, - дегенди ол, - шахарыбызны 245-жыллыгъы бла Терско-Малкинский округ къазакъ общество жангыдан къуралгъанлы жыйырма жыл толгъаны. Бизде иги ишлегенден сора да, ойнай-кюле да биледиле».

Александр Меркулов, прохладначыланы бла къазакъланы байрамлары бла алгъышлап, Къабарты-Малкъар Республиканы Президентини алгъыш сёзлерин да окъугъанды. «Терекчи къазакъланы республиканы социально-экономика айныууна, халкъла аралы мамырлыкъгъа, биригиулюкге салгъан кючлерине биз бийик багъа бичебиз», - дегенди ол.

Чеченланы Ануар, Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини депутатларыны атындан алгъышлап, къазакъланы республикада социально, культура эм политика даражаларын чертгенди. Къазакъ станицаны тарыхы эки бла жарым ёмюр санайды, хар мында жашагъанны юйю мамырлыкъ, ыразылыкъ эм мюлк бла толсун, дегенди ол.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Жыйылыу

Саулукъну эм башха салып

КъМР-ни Парламентини советi саулукълу жашау этиуню ниетин жайыу жаны бла ишни планын жарашдырыр муратда, Республикалы врач-физкультура диспансерге барып,-анда жыйылыу бардыргъанды. Жаш парламентарийле, Россейни Президентини «Саулукъну араларын» къурауну юсюнден башламчылыгъын къабыл кёрюп, саулукълу жашау этиуню пропагандалау жаны бла бирге ишлеуню юсюнден диспансер бла келишим этгендиле.

Ары дери уа палатаны членлери КъМКъУ-ну терапия кафедрасы бла лектор къауумла къураргъа келишгендиле. Алагъа кирген студентле бла преподавательле, школлагъа барып, ичгичилик, наркомания, тютюн ичиу, асыры семиз болуу эмда башха осал къылыкъла къаллай палахлагъа келтирирге боллугъуну юсюнден лекцияла окъурукъдула.

Аладан сора да, жаш законодательле школчуладан не къадар кёбюн спортха къошар муратда тюрлю-тюрлю спорт эришиуле къураргъа белгилейдиле. Бек баш борчларына уа республиканы адамларына саулукъларына кеслери да сакъ болургъа кереклисин ангылатыуну санайдыла. Аны ючюн а жарым жылдан бир кере хар адам да, «Саулукъну арасына» барып,кесине къаратыргъа тийишлиди. Анда кишиден хакъ алынмайды, алай врачланы юйретгенлери уа кёплени саулукъларын сакъларгъа себеплик этерле.

Бэлла УРУСМАМБЕТОВА.
КъМР-ни Парламентини пресс-службасы.

Фестиваль

Театрла бир бирини оюнларына сымарлап къарайдыла

15-чи ноябрьде Къулийланы Къайсын атлы малкъар къырал драма театрда Шимал Кавказны миллет театрларыны «Южная сцена» деген 1-чи фестивалы ачылгъанды. Ол РФ-ни бла КъМР-ни Культура министерстволарыны эм СТД-ларыны кючлери бла къуралгъанды.

Фестивальгъа Юг федеральный округну алты республикасыны коллективлери къатышхандыла: Къулийланы Къайсын атлы малкъар къырал драма театр, Али Шогенцуков атлы къабарты къырал драма театр, Ингушетия Республиканы орус музыка-драмалы театры, КъЧР-ден черкес драма театр, Дагъыстандан Салаватов атлы къумукъ музыка-драмалы театр, Нурадилов атлы чечен къырал драма театр эм Север Осетиядан Тхапсаев атлы академиялы театр.

Ахыры 2-чи бетдеди.

СУРАТДА: «Эзопда» (солдан онгнга) Бапыналаны Зариф бла Шауаланы Орусбий.

Кенгеш

Эсепле эм тамамланырыкъ жумушла

«Синдика» интуротельде «Единая Россия» партияны регионла аралы координационный советини кенгеши бардырылгъанды. Аны ишине партияны Генеральный советини президиумуну секретары Сергей Неверов, СКФО-да регионла аралы Координационный советни таматасы Адальби Шхагошев эм Федеральный Жыйылыууну Къырал Думасыны депутаты Василий Толстопятов къатышхандыла.

Дагъыстандан, Ингушетиядан, Къарачай-Черкесден, Север Осетия-Аланиядан, Чечен республикадан эм Ставропольский крайдан келечиле Нальчикде партияны тамамлагъан жумушларын эм жууукъ заманда этиллик ишлени сюзгендиле. Адальби Шхагошев Сергей Неверовну Генсоветни президиумуну секретарына айырылгъаны бла алгъышлагъанды эм кенгеш Нальчикде бардырылгъаны аны даражасын кётюргенин чертгенди.

Ызы бла жыйылгъанла озгъан айырыулада жетишимли болгъанларын айтхандыла. Андан сора партияны башчысы Владимир Путинни жамауат приёмныйлерини иши сюзюлгенди эм 2011 жылда айырылыу кампаниягъа хазырланыу стратегия белгиленнгенди.

Кенгешден сора къысха пресс-конференция бардырылгъанды. Журналистлени соруууларына жууап бере, Сергей Неверов Север-Кавказ федеральный округну айнытыу программала хазыр болгъанларын айтханды. Планланы жашауда бардырыр ючюн, керекли ахча да белгиленнгенди.

Партияны ичинде тюрлениуле боллукъдула: жууукъ заманда Уставха къаралап, первичный организацияланы секретарларыны ишлеген кезиулери алгъындан эсе кёбюрек боллукъду.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.

СУРАТДА: солдан онгнга: Адальби Шхагошев, Сергей Неверов, Василий Толстопятов.

Сурат авторнуду.

ЖЕР-ЖЕРЛИ ВЛАСТЬ

Тириликни ёсдюре

Прохладна районну жер-жерли самоуправление Советинде жаш тёлю палата къураллыкъды. Аны юсюнден депутатла райсоветни кезиулю сессиясында оноу этгендиле.

Администрацияны жаш тёлюню ишлери жаны бла бёлюмюню таматасы Анатолий Куценко оюм этгенден,ол магъаналы иш жашланы бла къызланы жамауатны жарсыуларын кетериуге бютюнда тири къатышдырыргъа эмда аланы право,политика билимлерин да ёсдюрюрге себеплик этерикди.

Палатагъа кандидатураларын эллени жаш тёлю жамауат организациялары кёргюзтюрюкдюле: 19 элни хар бириниден бирер келечи боллукъду. Аладан сора да, «Районну жаш тёлюсюню союзу» деген жамауат биригиу эмда Къабарты-Малкъар эл мюлк академияны филиалы-Терк эл мюлк техникумну- студент органы да 2-шер кандидатны, политика партияланы жер-жерли бёлюмлери да 4 кандидатны кёргюзтюрге эркиндиле.

Прохладна районну администрациясыны пресс-службасы.

Тюбешиу

Север-Кавказ федеральный округда Жамауат совет къуралады

Кёп болмай РФ-ни Президентини Север-Кавказ федеральный округда толу эркинликли келечиси Александр Хлопонинни Ессентукда округну Жамауат советине членнге кандидатла бла тюбешиую болгъанды. Бу жол ол Советге регион округла кёргюзтген келечиле бла тюбешгенди.

Бу къурала тургъан структурагъа бек уллу, къыйын да борчла салынырыкъдыла. Александр Хлопонин айтханыча, Жамауат совет округда жашагъанланы бла властьны арасында байламлыкъланы кёпюрю боллукъду. Андан сора да, аны членлери, коррупциягъа къажау ишге къошулуп, ол жаны бла хайырлы амалла кёргюзтюрле деп уллу ышаныулукъ барды. «Нек дегенде коррупцияны жаланда къырал амалла бла тохтатыр онг жокъду, ол система кеси бла кюреш бардыргъанча болады»,-деп белгилегенди полпред.

Жамауатны бу тюбешиуге чакъырылгъан келечилери регионда социальный эм политика халны игилендириуню юсюнден кеслерини оюмларын билдиргендиле. Сёз ючюн, Виктор Аксентьев, Ставропольда къырал университетни социальный философия эм этнология кафедрасыны профессору, жаш адамланы экстремист кючле кеслерине тартмаз ючюн, студентле бла ишни кючлендирирге керек болгъанын чертип айтханды. Ол крайны ара шахарында миллет сылтаула бла къаугъала чыкъгъан кезиулени шагъатха келтиргенди.

Александр Хлопонин аны айтханын тюзге санагъанды, аны бла бирге РФ-ни Президентини толу эркинликли келечисини аппаратыны башчылыгъы бла север-кавказ жаш тёлюню бир жамауат организациясын къурау жаны бла иш бардырыла тургъанын эсгертгенди. Алай, ол акъыл этгенден, студентлени араларында миллетле айырыудан чыкъгъан проблемаладан вузланы оноучуларыны эмда профессор-преподаватель къауумларыны юйретиу ишге тири къатышыулары бла къутулургъа боллукъду. Алыкъа уа студентле бла аллай иш тийишлисича бардырылмайды, дегенди полпред.

-Ставропольну вузларыны общежитлеринде намаз этилиучю ненча отоу барды, аладан керти окъуна намаз этилиучюлери къайсыладыла, экстремист пропаганданы жерине айланнганла да къаллай бир боладыла? Ректорат бек алгъа ма аны билсе да, тамамды,-деп чертгенди А.Хлопонин.

«Интурист-Осетия» компанияны генеральный директору Владимир Лагкуев, федеральный властьда миллет политика ючюн жууаплы болгъан органны жокълугъун эсгертип, алгъынча миллетлени ишлери жаны бла министерство къураргъа кереклисин айтханды. Бу оюмну да Александр Хлопонин жаратханды. СССР-ни чачылыууну баш сылтауларындан бири да миллет политика тийишлисича бардырылмагъаны болгъанын жыйылгъанланы эслерине салгъанды. Аны бла бирге ол бусагъатда жангы министерство къурар мурат этилмегенин, аны орунуна РФ-ни Регионланы айнытыуну министерствосуну борчларына миллет проблематика да къошуллугъун билдиргенди.

«Дагюгстрой» предприятияны башчысы Гаджи Джабраилов Дагъыстан Республикада аналыкъ ахчаны тёлеуде хыйлалыкъла этилгенлерин билдиргенди. Ол айтханнга кёре, республиканы бир-бир жерлеринде оноучула, сертификатла берир ючюн, аналадан «нохтабау» излейдиле. «Аллай оноучула жууапдан къутулмазгъа керекдиле»,-деп, сёзню кесгин салгъанды А.Хлопонин.

Тюбешиуде дагъыда Север-Кавказ федеральный округда информация байламлыкъланы, курорт зоналада табийгъат байлыкъланы сакълауну, жер бла байламлы законодательствону игилендириуню вопрослары да кётюрюлгендиле.

Бу шартны эсигизге салабыз: Россейни Президенти Дмитрий Медведев 2010 жылда 19-чу майда РФ-ни Президентинде Граждан обществону институтларын айнытыугъа себеплик этиу эм адамны эркинликлери жаны бла советни членлери эмда правительстволугъа саналмагъан организацияланы келечилери бла тюбешгенди. Ма андан сора Президент А.Х-лопонинннге Север Кавказда Жамауат советни, Старейшинала советни да къурауну, аланы статусларыны бла борчларыны юслеринден да предложенияла хазырларгъа буюргъан эди.

РФ-ни Президентини СКФО-да толу эркинликли келечисини аппаратыны ич политиканы вопрослары жаны бла департаменти.

КЪУРМАН БАЙРАМ

Хар инсаннга - насып жашау, таза ниет

Бюрсюкюн – 16-чы ноябрьде – битеу дунияны муслийманлары Къурман байрамны къууанч халда белгилегендиле. Ол санда Къабарты-Малкъарны хар шахарында, элинде межгитле гъайыт намазгъа келгенлеге эшиклерин кенг ачып тюбегендиле.

Нальчикде ара межгитге эрттенликде сагъат сегиз болгъунчу окъуна уллу, гитче да, къауум-къауум болуп, келип башладыла. Аны ичинде уа зикир айтыла, Къурандан аятла окъула, Уллу Аллахха, Сыйлы файгъамбарыбызгъа салауатла салына, тилекле этиле эдиле.

Быллай жюрек кётюрюлюулюкде башланнган гъайыт намазгъа жыйылгъанла КъМР-ни Правительствосуну Председателини заместители Хаути Сохроковха, республиканы жаш тёлюню эм жамауат биригиулени министрини къуллугъун толтургъан Борис Паштовха, КъМР-ни Муслийманларыны дин управлениясыны председатели, муфтий Анас Пшихачевге эм башха дин къуллукъчулагъа, власть органланы келечилерине жарыкъ тюбегендиле.

Анас Пшихачев, жыйылгъанланы Къурман байрам бла алгъышлап, сёзню Хаути Сохроковха бергенди. Ол бу сыйлы кюн гъайыт намазгъа келгенлеге Къабарты-Малкъар Республиканы Президенти Арсен Каноковну Къурман байрам бла алгъышлауун окъугъанды. Анда уа быллай сёзле бардыла: «Къурман байрам бизни кёп миллетли халкъыбызны ниет хазнасыны айырылмазлыкъ кесегиди, таза ниетлиликни, огъурлулукъну, жан аурутууну, адамгъа къайгъырыуну белгисиди. Ала барысы да адамланы бютюнда жууукъ болургъа, граждан мамырлыкъны бла келишиулюкню сакълаугъа себеплик этген ышанладыла. Аны ючюндюле алай багъалы бизге».

Ызы бла сёзню Анас хажи алгъанды. Ол жыйылгъанлагъа Къурман байрамны магъанасыны, сууаплыгъыны юсюнден ууаз бергенди. Къурандан сыйлы аятланы окъугъанды. Андан сора кюйюзле бла жасалгъан ара межгитни адамладан тыкъма-тыкъ толгъан залларында гъайыт намаз къылыннганды, ууазла берилгендиле. Кёп насийхат сёз айтылгъанды, Уллу Аллахдан саулай жер башында, деменгили къыралыбызда, айбат республикабызда мамырлыкъ сакъланырыны, хар инсан саулукълу болуруну, къолайлы жашарыны, адеп-намысха сакъ болуруну юсюнден тилекле этилгендиле.

ЛУКЪМАНулу М.

Сейирлери, онглары да кенгереди 2 бет

Суратларында - нарт эпосну жигитлери 3 бет

Сахнаны чынтты жулдузу 3 бет

Керекмиди ол адамгъа? 4 бет

Бирлешиу, шуёхлукъ, жарыкълыкъ

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Алексей Вербицкий Россей Федерацияны Президентини Север-Кавказ федеральный округунда толу эркинликли келечисини, РФ-ни Правительствосуну Председателини заместители Александр Хлопонинни аты бла алгъышлап, къазакъла не заманлада да мамырлыкъны бла тенгликни таянчагъы болгъандыла, дегенди.

Ызы бла къууанчла Культура юйге кёчедиле. Къонакъла мында къуралгъан кёрмючледе шахарны школчуларыны бла урунуу коллективлерини усталыкълары бла шагъырей болгъандыла. Залда бардырылгъан къысха жыйылыуда да къазакълагъа биягъы кёп алгъышла айтылгъандыла. Александр Меркулов Россей Федерацияны Президенти Дмитрий Медведев къазакъла бла байламлы къырал концепциягъа къол салып, ол толлугъуна ишексиз ийнаннганын билдиргенди. Аны бла бирге КъМР-ни Правительствосуну «Къабарты-Малкъар Республикада миллетле аралы мамырлыкъны эм тёзюмлюкню кючлеу» деген целевой программаны сюзюп къабыл этер умуту барды. Ол 2015 жылгъа дери бардырыллыкъды. Къазакъ обществолагъа болушлукъ этиу анда энчи жерни алады. Документде къазакъланы къырал къуллукълагъа къатышдырыр онгла да сюзюллюкдюле, дегенди ол.

Республикада мамырлыкъны айнытыугъа кёп къыйын салгъанлары ючюн Къабарты-Малкъар Республиканы Президентини атындан Василий Бондарев эм Николай Любуня къамала бла саугъаланнгандыла. Дагъыда кёп адамгъа Президентни бла Правительствону махтау къагъытлары берилгендиле.

Андан сора байрамгъа жыйылгъанланы концерт программалары бла «Балкария», «Кабардинка», «Терские казаки», Самара областьны Отрадный шахарындан «Веретенец» творчестволу коллективи эм башхала къууандыргъандыла. Культура юйде бардырылгъан байрам шахарны жангы гимни ойнай бошалгъанды.

Ветеранланы «Алтын кюз» коллективни башчысы Валентина Вохрова анга жазгъан сёзле мында хар кимни да эсинде къалгъандыла. Андан ары шахар администрацияны аллында майданда байрам андан ары бардырылгъанды. Къонакъланы сахнадан республиканы белгили жырчылары, районланы тепсеу ансамбльлери да усталыкълары бла къууандыргъандыла.

Байрамгъа республиканы Черек, Зольск, Май эм Прохладна районлары да тири къатышхандыла. Ала къонакълагъа аш-азыкъ бла тюбей эдиле. Андан сора да концертлери бла, тюрлю-тюрлю оюнлары бла аланы сейир этдире эдиле. Черек районну алтыметрлик шишлиги, Прохладный ётмек заводуну шахарны сураты бла экиметрлик торту эм ётмек «тереги» кёп адамны эсинде къалгъан болур эди.

Байрамла «Веретенец» эм бизни республикадан «Росичи» коллективлени ойнаулары бла бошалгъандыла.

Къазакъла жырлайдыла.

Май районну тиширыуларыны жырчы къаууму.

Черек районну алтыметрлик шишлиги.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

Къырал къуллукъланы тизмесине къошуллукъдула

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

КъМР-ни Парламентинде Жаш тёлю палатаны РФ-ни Къырал Думасында Жамауат жаш тёлю палатаны келечиси Азамат Люев Россейни жаш парламентарийлерини Анапада бардырылгъан 7-чи битеуроссей форумларына къалай къатышханыны юсюнден билдиргенди. Анда Къырал Думаны комитетлерини къарауларына берилир ючюн сюзюлген законопроектлени араларында КъМР-ни делегациясы кёргюзтген проектле да болгъандыла.

Аланы Жаш тёлю палатаны саулукъ сакълау жаны бла комиссиясыны таматасы Беслан Назранов жарашдырып бергенди. Сёз «РФ-ни жеринде туберкулёзну жайылыууну жолун кесиуню юсюнден» Федеральный законнга эмда РФ-ни Уголовный кодексинде тюзетиуле кийириуню юсюнден барады. Беслан Назранов туберкулёздан ауругъан адам, биле тургъанлай, башхагъа жукъдургъан эсе, аны уголовный жууапха тартыргъа керекди деп, аллай предложение бергенди.

Президиумну членлери, алагъа кёргюзтюлген документлеге тынгылы къарап, социальный-экономика айнытыуну программаларын жашауда бардырыугъа къыйын салгъаны эм кёп жылланы ахшы ишлеп келгени ючюн Отарланы Къурманны - Экология,технология эм атом надзор жаны бла федеральный службаны Север-Кавказ управлениясыны башчысыны орунбасарын, дагъыда илму-педагог ишге тири къатышханы эмда агропромышленность комплексге уста кадрла хазырлаугъа къыйын салгъаны ючюн Владимир Боловну - Къабарты-Малкъар эл мюлк академияны «Растениеводство и селекция сельскохозяйственных культур» кафедрасыны доцентин - КъМР-ни Парламентини Сыйлы грамотасы бла саугъаларгъа оноу этгендиле.

Республиканы законла чыгъарыучу органыны Сыйлы грамотасы бла дагъыда Жаш тёлюню эмда жамауат биригиулени министерствосуну жаш тёлю департаментини башчысы Анзор Курашинов ёсюп келген тёлюню ариу къылыкълы юйретиу жаны бла социальный проектлени жашауда бардырыугъа тири къатышханы ючюн «Солнышко» журналны баш редактору Елена Накова кёп жылланы ахшы ишлегени эмда журналистиканы айнытыугъа къыйын салгъаны ючюн, КъМР-ни Тиширыуларыны союзуну председатели Раиса Шорова юйюрню эм аналыкъны даражасын кётюрюу жаны бла программаланы жашауда бардырыугъа тири къатышханы ючюн саугъаланнгандыла.

Аладан сора да, Парламентни сыйлы саугъасына Россейни Федеральный налог службасыны КъМР-де Управлениясыны налог тёлеучюлени эсепге алыу эм регистрация этиу жаны бла бёлюмюню таматасыны орунбасары Бёзюланы Берт, Федеральный налог службаны Нальчик шахарда 2-чи номерли инспекциясыны таматасыны орунбасары Таисия Переверзова, Федеральный налог службаны регионла аралы 6-чы номерли инспекциясыны бёлюмюню таматасы Фатима Пачева тийишли болгъандыла.

Бэлла УРУСМАМБЕТОВА.
КъМР-ни Парламентини пресс-службасы.

Театрла бир бирини оюнларына сымарлап къарайдыла

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Бу къууанчлы ингирни бардыргъанла Алтууланы Халимат бла Мызыланы Аубекир, ары жыйылгъан къонакъланы, къарауучуланы да Нальчикде быллай даражалы театр фестиваль ачылгъаны бла алгъышлап, Президент Арсен Каноковну ийген къагъыты бла да шагъырей этгендиле. «Къабарты-Малкъарда, къонакъланы сюйген жерде, Шимал-Кавказ Федеральный округну «Южная сцена» деген I фестивалына келгенлеге ыразылыгъымы билдиреме. Мында региондагъы иги коллективлени кёрлюкдюле, ала бир бирини сынауларындан кеслерине да юлюш алыргъа боллукъдула. Жангы амалла, адетле тууп, шёндюгю театр процессге кеслерини къошумчулукъларын этерге онг да табарыкъдыла», - деп айтылады анда.

Алгъышлау телеграммала РФ-ни культура министри А. Авдеевден, РФ-ни СТД-сыны таматасы А. Колягинден, башха субъектлени культура министерстволарындан да келгендиле. Къууанчлы жыйылыуда аланы да окъугъандыла.

КъМР-ни культура министри Руслан Фиров фестиваль баргъан юч кюннге къонакъла, къарауучула да миллет театрланы бек иги оюнларына къараргъа амал тапханларын белгилегенди. Министр, андан сора сёлешгенле да бу биринчи фестивальны ызы къабыл болуруна ийнаннганларын да айтхандыла.

Москвадан келген РФ-ни СТД-сыны Миллет театрла кабинетини таматасы Марина Корчак да, республика бу къыйын кезиуде быллай уллу ишни башлагъанына ыспас этип, фестиваль къысха заманны ичинде туугъанын да билдиргенди. Владикавказда болуучу миллет театрланы фестивалы «Сцена без границ» тунчугъуп къалгъанына жарсыгъанын да билдиргенди.

Фестивальны ачылгъаны бла М. Корчак алгъышлайды.

Сора сахнагъа жети да коллективни келечилери чыгъып, фестивальгъа ахшы жол тежегендиле. Мында Руслан Фировну башчылыгъы бла жюрини ишини юсюнден да айтылгъанды. Анга дагъыда Марина Корчак, КъМР-ни Президентини советниги Уяналаны Аминат, РФ-ни халкъ артисти Марк Расторгуев, «Минги-Тау» журналны баш редактору Додуланы Аскер эм башхала да киргендиле. Ала беш номинацияда – «Гран-при», «Эм иги режиссёр иш», «Эм иги сценография», «Эм иги эр киши роль», «Эм иги тиширыу роль» - хорлагъанланы сайларыкъдыла.

Биринчи кюн кесини оюнларын малкъар эм къабарты театрла кёргюзтгендиле. Бразилиялы автор Фигейредону «Эзоп» деген пьесасы къартаймайды. Ол да заман бла ёсе, аны кемчиликлерин, проблемаларын ача келеди. Режиссёр Къулийланы Борис салгъан малкъар театрны оюнунда алгъа «къырал башчыла бла халкъ» деген проблема чыгъады. Суратдан суратха ол, кюч ала, Ксанф (Шауаланы Орусбий) бла Эзопну (Бапыналаны Зариф) юслери бла ачылады.

Халкъ не заманда да сансыз къалмайды, художестволу чыгъармада сёз аны кесини юсюнден барса. Баям, андан эди спектакльни бир-бир суратларында залдагъыла шум болуп къарагъанлары.

«Эзопда» режиссёрну, художникни, актёрланы да тынгылы ишлери кёзге урунмай къалмайды. Оюн бошалып, андан чыкъгъандан сора дюгерли актёр эм режиссёр Тамерлан Сабанов: «Къаллай кючлю оюнду», - дегени да андан болур эди.

Ол кюн ингирде къабарты театрда уа италиялы драматург К. Гольдонини «Трактирщица» деген комедиясына къарагъандыла. Ары бу фестивальны къурааргъа болушхан Фатима Канокова келгенин да айтыргъа керекди.

Бу оюнда да, сёзсюз, режиссёр В. Теуважуковну, актёрланы, художникни да ишлерин белгилерге тийишлиди. Тиширыуну жигерлигине, чемерлигине, терен акъылына махтау айтхан пьеса театрланы репертуарларындан кетмейди. Теуважуков, аны халкъ италиялы театрны амаллары бла сала, хар андагъы жигитни ич дуниясын толу ачады. Ол санда ариу Мирандолинаны да (Ф. Чехмахова).

САРАККУЛАНЫ Асият.
Суратланы автор алгъанды.

Президентни почтасы

Класс башчыгъа хакъны заманында тёлерикдиле

Хурметли Арсен Баширович! Устазны жылында класс башчыгъа хакъ бериуню нек тохтатхандыла?

Э БАШИЕВА,
Хасания эл.

Бу соруугъа Президентни буйругъу бла КъМР-ни билим бериу эм илму министрини къуллугъун толтура тургъан **Сафарби ШХАГАПСОЕВ** жууап этеди:

- РФ-ни Президентини «РФ-ни билим бериу эм илму министерствосуну вопрослары» деген 2010 жылда 4-чю мартдан 271-чи номерли Указына тийишлиликде билим бериуню Федеральный агентствосу кетерилгенди, мындан ары аны ишлери, ол санда федеральный бюджетден классха башчылыкъ этиуге жораланнган, целевой субсидияланы бериуню функциясыда РФ-ни Билим бериу эм илму министерствосуну боюнуна салыннганды. РФ-ни Билим бериу эм илму министерствосунда тюрлениуле бошалгъанлай окъуна класс башчыланы ишлерин толтургъанлагъа хакъларын тёлерге деп целевой халда федеральный бюджетден КъМР-ни бюджетине тийишлиси чакълы бир субсидия берилгенди, ол ахча шахар эм район бюджетлеге ётдюрюлгенди, целевой халда къоратылсын деп. Ол ырысхыны тийишли иелерине тапдырыуну созулгъаныны сылтауу - Федеральный казначейиствода тюрлениуле баргъанларыды эм жангы программаны жашаугъа сингдириу бла байламлыды.

Нальчикни билим берген 44 учреждениясындан 25-си ол тёлеулени тюрлениуле башланнгынчы сентябрьде берип къутулгъандыла. СЭД программа энди толу кючю бла ишлейди, федеральный субсидияла да тыйгъычсыз берилип турлукъдула.

Майдал тилек этилсе бериледи

Хурметли Арсен Баширович! Газетле жазгъанларына кёре, 5 эм андан да кёп сабийлери болгъан юйюрлеге, хар сабийге тергеп, 10-шар минг сом социальный болушлукъ береди къырал. Мени да беш сабийим барды. Бек сюе эдим билирге къаллай система бла бергенлерин аллай болушлукъну.

И. ПАНАЖОКОВА,
Нальчик шахар.

Соруугъа КъМР-ни Президентини буйругъу бла урунууну эм социальный жаны бла айныуну министри **ТЮБЕЙЛАНЫ Альберт** жууап этеди:

- КъМР-ни 2007 жылда 24-чю мартдан 18-РЗ номерли закону бла къабыл этилген «Материнская слава» деген майдал бла кёп сабийли, беш эм андан да кёп сабий табып, аланы ёсдюрген (ёсдюре тургъан) эм жыл саны жетмеген бир эм андан да кёп сабийи болгъан ана саугъаланады.

«Материнская слава» майдал бла саугъалагъанда, бу сабийле да алынадыла эсге:

- закон тохташдыргъан жорукъ бла сабийни жаш-къыз этип алгъаны;
- ёлюп кетген неда тас болгъан сабийлери
- сюд белгисиз тас болгъаннга неда ёлгеннге санагъан сабийлери.

«Материнская слава» майдал бла саугъаланнган эм беш сабийни ёсдюрген анагъа бир жолгъа 50 минг сом ахча саугъа бериледи. Алты эм андан да кёп сабийни ёсдюрген анагъа бир жолгъа налог алынмай бериллик ахча саугъа, хар сабийге тергелип, 10 мингишер сом болады.

Айтылгъан къырал саугъа бла саугъалагъыз деп тилек «КъМР-ни къырал саугъаларыны юслеринден» 1999 жылда 15-чи июльда къабыл этилген законуну 19-чу статьясына тийишлиликде бериледи. Саугъалауну юсюнден тилекни жер-жерли самоуправленияланы органлары, жамауат биригиуле, аныча, иеликни битеу формаларында болгъан организацияла этерге боллукъдула

ЭЛ ШКОЛ

Сейирлери, онглары да кенгереди

Яникойну орта школу Чегем районда угъай, республикада да игиледен бириди. Ол а устаз коллективни бир бирни иги ангылагъаныны, окъуучулагъа билим бериуню заманны излемине кёре къурай билгенини хайырынданды.

Аны алайлыгъына уа школну директору Габоланы Мухарбийни кабинетинде сыйлы грамотала, саугъала да шагъатлыкъ этедиле. Окъууда, спорт жаны бла да айырмалыдыла мындагъы сабийле. Быйыл бир къырал экзаменлени итогларына кёре, районда экинчи жерни алгъандыла.

Школчула бир сменде окъуйдула. Энди дерслеге сагъат сегизде угъай, андан кечирек келир онг да чыкъгъанды. Башланнган класслада окъуу кюнлери созулгъан къауумла къуралгъандыла. Аны хайырындан сабийле, тюш азыкъны школда ашап, билимлерини юсюне дагъыда къошуп, юйлерине алай къайтадыла.

Ол жангылыкъ кийирилгенли эки ай болады. Аны хайыры артдаракъ ачыкъ болур. Алай тынгылы мурдор салыныргъы бусагъатда окъуна баямды.

Орта школну директору Габоланы Мухарбий.

Бюгюнлюкде мында 459 сабий окъуйду, садикге 56 сабий жюрюйдю. Педагогла уа 55 боладыла.

- Устазланы бирин къоюп, башхасын айтырча тюйюлдю. Бары да бирча иги урунадыла, - дегенди Габоланы Мухарбий. - Болсада Къудайланы Сафиятны бла Маржанны, Малкъондуланы Зояны атларын энчи айтырчады. Билим бериуню отличниклери, сыйлы ишчилери да бизни окъуу юйде асламдыла.

Быйыл школгъа 9 компьютер алгъандыла. Эки кабинетде эки интерактив къанга бардыла. Алада компьютерле Интернетге къошулупдула. Энди окъуучуланы дерслеринде жангы амалланы да хайырланыр онгла бардыла. Устазны жылына атап, чыгъармачылыкъ ишлени эссе формада конкурсу бардырылгъанды. Анда 9-чу классны окъуучусу Бечелланы Хадис биринчи жерни алгъанды. 11-чи классда окъугъан Улбашланы Айсурат а ол эришиуню лауреаты болгъанды.

Тыш къыралда окъуучула бла байламлыкъ тутабыз деп, алай кёп школ махтаналлыкъ болмаз. Озгъан айда яникойчула Юг Кореядан келген тенглерин къонакъгъа алгъандыла. Энди апрель айда уа алагъа айырмалы окъугъанла барлыкъдыла.

Къалабекланы Айшат башланнган классда дерсни бардырады.

МАМАЙЛАНЫ Алий.
Суратланы автор алгъанды.

АвтоВАЗ сатылгъан автомобильлерини бир къауумун артха къайтарады

Бу завод кеси чыгъаргъан автомобильлени (LADA KALINA, LADA PRIORA, LADA 4x4 модельлени) партияларын тинтип кёрюрге сюеди. Гурушхалыкъны туудургъанла барысы да 11,7 минг машина боладыла.

Волгада автозаводну сатылгъан машиналаны жумушларын жалчытыу жаны бла дирекциясы LADA дилерлени барысына да жиберген официальный предписаниялада айтылгъанына кёре, алыкъа сатылмагъан машиналаны тинтирге тюшюп тургъанын алыучулагъа билдирирге кереклилигини юсюнден айтылгъанды, деп билдиргендиле «Российская газетагъа» АвтоВАЗ-ны пресса арасында. Хазыр продукцияны заводда сынагъан заманлада эсленнгенича, бирбир автомобильледе тормозну кючлендириучю вакуум приборну ишлеуюнде кемчиликле тюбейдиле. Сёз ючюн, водительге, тормозну педалин баса туруп, бек уллу кюч салыргъа тюшеди. Заман оза баргъаны сайын педальны тынгылы басар ючюн, аллай кюч кёпден-кёп керек бола барлыкъды, ол себепден а ол жартылыкъны тюзетирге деген борч чыкъгъанды. АвтоВАЗ-ны поставщиги – Дмитровградда автоагрегат завод – ол тюрлю кемчиликни сылтауун тохташдыргъанды эм кетергенди.

LADA автомобильлени сатып алгъан иелеге аланы машиналары тинтилликлерини бузукъ узеллери дилерлени сервис-араларында алышындырыллыкъларыны юсюнден билдириу къагъытла жиберилгендиле, - деп чертгенди компанияны пресса арасыны таматасыны борчларын толтура тургъан Денис Метальников. – Тинтиуню тамамлар ючюн, жаланда бир ненча секунда керек боллукъду, кемчилиг а, гарантиягъа кёре, АвтоВАЗ-ны ырысхысы къоратылып кетериллики.

Бу кюнледе уа автомобильлерин артха къайтарыуну юсюнден Тольятти шахарда «GM-АвтоВАЗ» предприятие да билдиргенди. Chevpolet Niva автомобильледен Россейни тюрлю-тюрлю регионларына жиберилген эки мингнге жууугъунда да тормозланы вакуум усилительлерин тинтирге керек болуп турады. Завод дилерлеге жиберген машиналарын 6-чы-18-чи октябрь кезиуню ичинде тинтип бошаргъа сёз берген эди.

АвтоВАЗ автомобильлерин артха къайтарыуну (дунияда автопромда кенг жайылгъан иш) юсюнден шёндюге дери ахыр кере 2007 жылда жайда билдирген эди.

«Российская газетадан».

ЮБИЛЕЙ

Сахнаны чынтты жулдузу

РФ-ни, КъМР-ни да сыйлы артисти, республиканы Къырал саугъасыны лауреаты, жамауат энчи сюйген закий жырчы - ол Жанатайланы Исмайыл эди. Озгъан ёмюрню 70-чи жылларында, Къабарты-Малкъарны эстрадасына келгенлей, халкъны эсин кесине буруп къойгъан эди ол, кючлю, ариу ауазы бла мингле бла жюреклени къозгъай, кёл жарыта. Къалай сюйюп тынгылай эдиле анга, къалай сакълай эдиле аны жырларын! «Тилейме, кетме», «Жашлыкъ», «Зурнукла», «Анала», «Эшитемисе?», «Жылы жауун», «Менсиз къалай жашайса?», «Тейри къылыч», «Сени манга къызгъаналла, билеме», «Излейме сени», «Зульфия» ... Бу тизме узунду.

Исмайыл башхалагъа ушамагъан баритон ауазы бла орус эм тыш къыраллы авторланы классика оперетталарында бла операларында баш партияланы аламат айтханды. Битеу Шимал Кавказда окъуна ол биринчи болуп жырлагъанды Дж. Вердини «Риголеттосунда» Риголеттону партиясын.

Фахмулу артист кесини чыгъармачылыкъ ишинде бек кёп вокал партияны жырлагъанды эмда сахнада республиканы музыка искусствосуну тарыхына кирген аламат сыфатла къурагъанды. Исмайыл айтхан партияланы бюгюн, аныча, киши да къатлаялмайды. Жашауда, сахнада да ол уллу уста эди. Бюгюнлюкде анга 70 жыл толлукъ эди.

Жаш жыллары

Малкъарлыла Ата журтларына къайтханда, Исмайыл туугъан эли Кёнделенни школунда окъуйду. 1958 жылда уа ол Нальчикдеги музыка училищеге киреди. Жырны гитчелигинден сюйген жаш, 1962 жылда училищени бошайды, андан сора Тбилисини консерваториясыны студенти болады.

Ол, мында окъугъанда окъуна «Свадьба Фигаро», «Царская невеста», «Евгений Онегин», «Сказание о Шота Руставели» деген запад, орус, эбизе опералагъа къатышып, алада баш партияланы жырлагъанды. Ала студентлени фахмуларын тинтген эм ачыкълагъан бек къыйын чыгъармалагъа саналгъандыла.

Эрттеден ангылагъан эди ол: творчество иш кёп атлауучлуду, хар атламдан бийикден-бийикге элтген. Ала бла ёрлер ючюн а, арымай-талмай ишлерге керекди.

Тбилисиде окъуй тургъанлай Исмайылны аскерге чакъырадыла. Жыргъа фахмусу, сюймеклиги мында да ачыкъланады. Аны жырлай тургъанлай алыннган суратын «Красная звезда» газетде басмалайдыла.

Аскер бёлюмде той-оюннга тири къатышханы ючюн таулу жашны юйге отпускагъа эки-юч кере да ийген эдиле. Ала уа анга бек керек эдиле, нек дегенде, аны ол кезиуге эки сабийи ёсе эди.

Исмайыл школну бошагъан жыл Тёппеланы Муссаны къызы Аслижан бла бир юйюр къурагъан эди. Аскерде къуллукъ этген кезиуде уа ол Кёнделенде жашагъанды - сабийлерин ёсдюре, сабий садда ишлей, университетде да заочно окъуй.

Аслижан кеси уллу юйюрде ёсгенди, ата-ана жылыуун да сезе. «Сабийлей бирге юйренип къалгъан эдик, бир бирсиз болалмай, - дейди ол кезиуню юсюнден. -Жюреги такъыр эди Исмайылны, ата-ана жылыусуз ёсгени да сезиле эди. Аны себепли жаным аурууч эди анга. Жангыз бир эгечи бар эди да, ол да Къыргъызда жашайды».

Исмайыл бла аны юй бийчеси Аслижан 44 жылны жашагъандыла бирге, юч жаш бла бир къыз ёсдюргендиле: Альфред, Альберт, Магомет бла Бэла. Абадан, КъМКъУ-ну тарых бёлюмюн бошап, бюгюнлюкде Москваны вузларындан биринде ишлейди. Экинчи жашаудан замансыз кетгенди. Аны эки жашын - Робертни бла Иналны - Аслижан кеси ёсдюреди. Магомет, университетни социальный бёлюмюн тауусуп, предпринимательди. Бэла уа, Москваны къырал университетин бошап, шёндю ара шахарны Люблино районунда Пенсия фондну бёлюмюню таматасыны орунбасарыды. Тёртюсю да музыка школда окъуп, пианинону согъаргъа юйреннгендиле.

Аслижан республикабызда аты айтылгъан устазды, белгили къобузчуду, назмуланы, жырланы, жарыкълыкъны сюйген адамды. Исмайылны репертуарын да бек уста билгенди. Ол ишинде этген жетишимлери ючюн «КъМР-ни сыйлы устазы» эм «Отличник народного просвещения РФ» деген сыйлы атла эм кёп грамотала бла саугъаланнганды.

Солдан онгнга: композитор Жеттеланы Мустафир бла жырчы Жанатайланы Исмайыл.

Бийикликге кётюрюлюу

Халкъ аны асыры сюйгенден, жырчы да миллетини кёлюне жетер ючюн, композитор Жеттеланы Мустафир бла Исмайыл къарачай-малкъар эллеге концертле бла кёп баргъандыла. Алагъа къаллай уллу хурмет бла тюбегенлерин айтып бошаялмаучу эдиле, къууана эдиле.

Музыка театрны солисти болгъаны бла чекленип къалмай, 1994 жылдан башлап Исмайыл СКГИИ-ни вокал факультетинде жыр усталыкъдан дерсле бергенди, кесини билимин, бай сынауун да окъуучуларындан аямагъанды. Доцент Жанатайланы Исмайыл ишини, студентлерини жетишимлерини юсюнден айтса уа, аны бети, кёзю да жарый эди.

Жашла бла кесини баритон системасы бла ишлегенди. Къызлагъа да энчи система керекди. Алада сопрано, лирика сопрано, меццо-сопрано, альт деген ауазла боладыла. Алагъа ауурлукъну терс берип, ауазын бузуп къояргъа боллукъду, иги специалист юйретмесе. Студентге жаланда ол тарталлыкъ ауурлукъну берирге жарайды.

Исмайыл а институтха бошдан тюшмеген эди. Аны дипломунда «оперный певец» деген усталыкъдан сора да, «преподаватель-педагог» жазыуу бар эди. Кёплеге уа жаланда бир усталыкъ бериледи - студент кесин жюрютгенине, юйреннгенине, фахмусуна кёре.

Исмайыл а консерваторияда окъугъан кезиуюнде окъуна эки жашха дерсле бергенди. Артда аладан бири музыка училищеге, башхасы уа консерваториягъа окъургъа киргенлерин уллу ёхтемлик бла айта эди жырчы. Алай бла студент заманындан окъуна сюйгенди ол устазлыкъ ишни. Сохталарын а кеси Тбилисини консерваториясында юйреннген низамгъа тюзетгенди.

Исмайыл ишинде дунияны вокал усталыкъда бек иги юлгюлерин хайырланнганды. «Сёз ючюн, италиялы жырчы солуу школгъа (певческая школа дыхания) уллу магъана береди. Оруслуланы да ол затлары башхады - халкъ жырларыны къуралыуларына, энчиликлерине кёреди. Халкъ бла академия жырчыланы юйрениулеринде уллу энчиликле бардыла. Бизде академия жырлау болмагъанды, къобуз, сыбызгъы бла жырлагъандыла, эжиу этилген жырла айтхандыла», - дей эди Исмайыл. Къайсы жырчы солуу школ бизге бегирек келишгенин эсге алып, алай юйретгенди. Сакъ эди аланы ауазларын бузмазгъа. Опереттада, операда жырлар ючюн, не жаны бла да тийишли хазырланыуунг болургъа кереклисин ангылатханды.

Арт жыллада Жанатай улу къыйын ауруй эди. Больницагъа тюшгенде уа, аны ичер сууу тауусулду - ол 2007 жылда, 1-чи апрельде ауушханды.

Халкъыны ёхтемлиги

Сайлагъан усталыгъында уллу жетишимле этген, Россейни «сыйлы сахнасына» чыкъмагъанлыкъгъа, ол, миллетини ниет байлыгъын керелей, анга кёп хайыр келтиргенди. Ёксюзлюгю, башха къыйынлыкълары да аз тюйюл эдиле аны. Алай ол къадалып окъугъанды, ишлегенди, халкъыны чынтты уланы болургъа кюрешгенди.

Эр кишини юйдегиси анга таянчакъ бола келгени эрттеден белгили бир шартды. Исмайылны да Тёппеланы Аслижан бла насыбы тутхан эди - баш иесини, юйюрюню сейирлери бла жашагъанды ол. «Не жетишимим бар эсе да жашауумда, барысы да Аслижанны хайырындандыла», - деучю эди Исмайыл. Жырында бир тизгинни неда авторну унутса, ол сала эди эсине. Къыйын кезиулени хорларгъа эм юйюрлерин сакъларгъа жарыкъ кёллюлюклери, жашаугъа сюймекликлери болушханды алагъа. Замансыз кетген жашлары Альбертни ачыуун да ала бирге кётюргендиле.

Халкъынгы жырын сакълаучу болур ючюн, битеу республиканы ийнагъы болур ючюн, фахмудан сора да, адамгъа бир зат керекди - инсанлыгъыны айырмалылыгъы. Исмайыл халкъыны даражасы, ёхтемлиги, жырчысы да болуп турду. Сюйген иши бла жамауатны кёллендире, ёхтемлик бере, къууандыра.

Андан атагъанды анга РФ-ни Къырал саугъасыны лауреаты, Къабарты-Малкъарны, Къарачай-Черкесни да халкъ поэти Зумакъулланы Танзиля кесини назмусун:

Жырла, Исмайыл, сен жырла!
Сени тау жырда хакъынг бар,
Эжиуюнгю да этерге
Туугъан жерингде халкъынг бар.

Сени жырынгы асыуу
Тийип жюрекге хычыуун,
Сени ауазынг ачханча,
Ана тилни да татыуун...

Жырла, Исмайыл, сен жырла!
Сени тау жырда хакъынг бар,
Эжиуюнгю да этерге
Санга сый берген халкъынг бар!

БИТТИРЛАНЫ Аминат.

Кёрмюч

Ноябрь айда КъМР-ни Къырал саугъасыны лауреаты Занкишиланы Ибрагимге 70 жыл болгъанын, анга атап Къарачай-Черкес Республиканы ара шахары Черкесскде художникни юбилей кёрмючю ачылгъанын да бизни газет билдирген эди. Алайды да, бу кюнледе къоншу, къарындаш республикада Ибрагим «Нартла» деген ат бла энчи кёрмючюне къараучуну чакъыргъанды.

Суратларында - нарт эпосну жигитлери

Аны энчилиги биринчи кере тюрсюнлю бояула бла къарачай-малкъар халкъны ёлюмсюз эсгертмеси – нарт эпосну жигитлерин суратлагъаныды. Бусагъатха дери аланы графика амал бла ишлегендиле.

Занкиши улугъа бу сыйлы жумушну толтурууу тынч да болмагъанды, аны кесини тарыхы барды. Бир къауум жыл мындан алгъа Ибрагимни Къарачайда кёрмючю ачылгъанда, бир акъсакъал анга Къуранны саугъа этгенди. Художник, ашыкъмай, аны жыл жарымны ичинде окъуп чыкъгъанды. Анда айтылгъан Аллах хар миллетге файгъамбар бергенди деген оюм Занкиши улуну кёлюне бек жетгенди.

Нарт эпосну басмалауда, тинтиуде, ангылатыуда уллу къыйыны болгъан Журтубайланы Махти бла поэт Табакъсойланы Мухтар художник нартланы суратларын ишлерин тилеп тургъандыла. Ибрагим «хау», «угъай» демей, кёп заманны тынгылагъанды. Ол Къуранда оюм аны эсин алгъанында, Дебет къарачай-малкъар халкъны файгъамбарыды, нартла да жерде бош жаратылмагъандыла, аланы кеслерини динлери, жорукълары болгъанды, деген акъылгъа келгенди суратчы. Андан сора тюшюннгенди ол нартланы къалай тюрлю жазаргъа боллугъуна.

«**Сатанай-бийче**».

Черкесск шахарны галереясыны биринчи залына кире баргъанлай да, Дебетни суратына кетеди эсибиз. Аны юсюнде акъ къапталы, кюмюш сакъалы, къолунда китабы, башында нюр гюрени, биз хапарларын эшите келген файгъамбарлагъа жууукълашдырады. Аны къарамында ол, бош жан болуп къалмай, Кёк Тейриден бла Жер Тейрисинден тууул, ташны, темирни тиллерин билип, къарачай-малкъар халкъны атасы болгъаны кёрюнеди.

Эпосха кёре, Сатанай а нартланы аналарыды, тиширыуланы юй жумушха юйретген. Ол кеси да «билгичди, къуртхады, обурду». Аны бла эпосну къурагъан халкъ ол боллукъ затны билгенин, аны не заманда да терен оюмлап, жаланда тюз оноу этгенин ачыкълагъанды. Ибрагимни Сатанайы тахха олтурупду. Кесини бийик тургъан шинтигинден нартланы жаланда тюз жолгъа хазырлап, ашыргъанчады.

Ибрагим нарт Ёрюзмекни туугъанын, нарт аскерни башчысы болгъан заманын да кёргюзтеди. Алайды да, бу жигитлени юслери бла битеу эпос эсибизге, кёз аллыбызгъа келеди.

Нартланы алагъа болушхан таякълары, чолпулары да болгъанды. Занкиши улу уа хауада, кеси аллына тургъанча, алтын гоппанны ишлегенди. Кёк фонну аллында сары, алтын тюрсюнлю ол бир сейир кюч алады.

Бошдан болмаз эди аны кёрген къарачай театрны актрисасы Ижаланы Лиана жашына: «Къарча, бу сейирни суратха алчы», - деп тилегени. Быллай сёзлени дагъыда эшитирге тюшгенди ол кюн. Театрны башха актёру Ёртенланы Борис а, залда айлана, «Дунияны башындан» деген ишге жетгенинде, сыртында сабийчикни (туудугъун) кётюрюп баргъан къарт ыннаны аллында тохтап: «Буду жашауну, дунияны да магъанасы, берекети. Къалай терен кёргюзтгенди ол оюмну художник», - дегенди.

«Нартла» деген кёрмючню философия магъанасын ачыкълагъан ишледен бирине «Бирликге чакъырыуну» санаргъа эркинбиз. Бир къолунда къамасы, бирсисинде уа беш садакъ окъну тутхан нартны ролю, борчу минг жылладан бери тюрленмей келеди. Жаланда бирлик болгъаны себепли хорлагъандыла нартла эмегенлени, жауланы.

Художникни «Таубийлени кенгешлери», «Хаж къылгъан къартла», «Жортуулдан къайтыу», «Нарт къабакъла», «Жортууулну аллында» деген ишлери нартланы жигитликлерин, аланы жашауларыны асламысы жортуууллада кетгенлерин, аланы туудукълары – асыл таубийле, хажиле - хар къараучуну жюрегинде ёхтемликден сора да, ол къартлагъа уллу хурмет туудурадыла. Кёрмючде сёлешгенле да белгилей эдиле Занкиши улуну жомакълы, сабыр, акъылман акъсакъалларын.

Кёрмючде дагъыда кёпле сёлешгендиле. Галереяны таматасы Жандарланы Залина сёзню бек алгъа КъЧР-ни культура министрни орунбасары Ёзденланы Альбертге бергенди. Ол, художникге мындан ары да уллу жетишимле тежеп: «Къарачай-малкъар халкъ жашагъан къадарда бу ишле да жашарыкъдыла», - дегенди. Сора Ибрагимни Битеуроссей Лермонтов атлы комитетни атындан Мечиланы Кязимни майдалы бла саугъалагъанды.

Музей-заповедникни таматасы Элкъанланы Умар бла

«**Бирликге чакъырыу**».

КъЧР-ни Художниклерини союзуну атындан Мусса Данашев грамотала бергендиле.

Поэтесса Мамчуланы Дина Занкишиланы Ибрагимни Къарачайда иги таныгъанларын, бизни шуёхлугъубузну кючлерге искусствону келечилери уллу къыйын салгъанларын да белгилегенди. Нартла жигитликни, ариулукъну, акъылны белгилери болгъанларын чертип, художникни Къарачайда дагъыда кёрюрге сюйгенлерин да айтханды.

Занкиши улуну кёрмючюне Малкъардан да уллу делегация баргъан эди. Ала да жерлешлерини, шуёхларыны жетишимине къууаннганларын билдиргендиле. Журтубайланы Махти Ибрагимни ишлеринде къартла нартланы таныларын сюйгенин айтханды. Поэт Табакъсойланы Мухтар а, художникни ишлеринде кёк тюрсюнню аслам болгъанына эс буруп, ол не заманда да мамырлыкъны белгисинлей къалгъанын чертгенди. Нартла да жер башына мамырлыкъны тохташдырыр ючюн келген эдиле да, аны излейме халкъыма, дегенди.

Бир къауумла айтханча, ким биледи, алыкъа Ибрагимни суратлары даулашла да чыгъарырла, ол нарт аллай эди, быллай эди, деп. Кесими акъылымы ачыкъ этсем, Ёрюзмекни мен да башха тюрлю кёре эдим. Алай хар художникни, къараучуну да кесини энчи оюму болады. «Нартла» деген кёрмюч къараучуланы, художниклени арасында да тюрлю-тюрлю оюмла чыгъарса, аланы сансыз къалмагъанларын билдирликди.

Кёрмючню ахырында Занкиши улу галереяда ишлегенлеге, анга аны бардырыргъа болушханлагъа, ары келгенлени барына да ыразылыгъын билдиргенди.

САРАККУЛАНЫ Асият.
СУРАТДА: (башында) Кёрмючню ачылыуу.

Суратланы автор алгъанды.

РЕЙТИНГ

Путин адамла сёзлерине тынгылагъан дунияда бек белгили беш башчыны араларындады

Америкалы «Fopbes» журнал сёзлери ётген адамланы битеудуния тизмелерин жарашдыргъанды. «Биз адамлагъа багъа бичмейбиз, - дейдиле рейтингни юсюнден айта, аны къурагъанла, - жаланда башчыланы даражалары бла болум къаллай болгъанына къарайбыз». Политикни деменгилилигине шагъатлыкъ этген баш кёрюмдюле, журналны версиясына кёре, ол неда бу бачаманы айтыууна бойсуннган адамланы саны къаллай бир болгъаныды, аны оноуунда болгъан ахчаны ёлчемиди, эмда быйыл кесини властын хайырланыуда аны тирилиги къаллай болгъаныды.

Ол категорияланы эсге алып «Fopbes» 35 минг адамны ичинде сорyу бардыргъанды, алай бла уа дунияда сёзлери бек ётген адамладан 69-сундан тизме къурагъанды.

Ол жаны бла эм кючлюге Къытайны башчысы Ху Цзинь Тао саналгъанды (ол таматалыкъ этген адамланы санын - 1,3 миллиард адамны – планетаны халкъыны 5 юлюшден бирин – алып къарагъанда, анга дунияда бир башчы тенг болаллыкъ тюйюлдю. Къытайны армиясы да дунияда эм уллуду. Бу къыралны экономикасы да экинчи жердеди, АБШ-ныкъындан сора).

Экинчи жерде уа АБШ-ны президенти Барак Обамады. Рейтингни бардыргъанланы оюмларына кёре, ол алгъыннгы жеринден энишге тюшгенди. Тёрелилени араларында бардырылгъан сынау айырыуланы кезиулеринде Обама кеси башчылыкъ этген демократла бла бирге хорлатхан этгенди.

Ючюнчю жерге Сауд Аравияны 86-жыллыкъ королю Абдалла ибн Абдель ас-Сауд чыкъгъанды. Муслийман дунияда аны къыралыны намысы бек бийикде жюрюйдю. Аны бла бирге уа, Сауд Аравияда муслийманла эм сыйлылагъа санагъан муслийман жерле орналыпдыла. Андан сора да, бу къырал нефть байлыкълары бла дунияда бешинчи жерни тутады.

Тертёюнчю тизгинде уа Россейни премьери Владимир Путинди.

Бешинчи жер Римни Папасы Бенедикт XVI берилгенди.

Бу тизмеде биринчи он адамны арасында Германияны канцлери Ангела Меркель (6-чы жер), британлы премьер Дэвид Кэмерон (7-чи), АБШ-ны Федеральный резерв системасыны башчысы Бен Бернанке (8-чи), индиялы политик Соня Ганди (9-чу), Microsoft-ну къурагъан Билл Гейтс (10-чу) бардыла.

ООН-ну Генеральный секретары Пан Ги Мун – жаланда 47-чи жердеди. Дунияны эм бай адамы мексикалы магнат Карлос Слим 22-чи жердеди.

Тизмеге жаланда политикле бла бизнесменле угъай, битеу дуниягъа белгили аманлыкъчыла да кийирилгендиле. Алайдыда, битеу дуния да, тутар ючюн, изленген Усама Бен Ладен, «Аль-Каиданы» башчысы, 57-чи жерни алгъанды, мексикалы наркобарон Хоакин Гусман 60-чы, Индияны аманлыкъчы синдикатыны башчысы Дауд Ибрагим Каскар – 63-чю жерледе тохташхандыла.

«**Комсомольская правда**» газетден.

Саулукъ сакълау

Донорлукъну айнытыуну жангы онглары

Россей Федерацияны Саулукъ сакълау эм социальный айнытыу министерствосу Федеральный медицина-биология агентство бла бирге 2008 жылдан бери къанны службасын айнытыуну уллу программасын толтурады. 2010 жылда Къабарты-Малкъар да ол программагъа къошулгъанды.

Баш магъана берилген миллет проектни чеклеринде къан къуюуну республикалы станциясына 112 миллион сом багъасы медицина, лаборатория эм компьютер оборудование келгенди, ол санда къанны хазырлауну 41,9 миллион сом багъасы мобильный пункту да. Полуприцепде болгъан бир ненча мекямны хар бирини да кесини борчу барды: солууну бла донорланы сакълагъан отоу, донорланы регистрация этген эмда медицина къарауну бардыргъан кабинетле, биотуалети эм раковинасы бла санузел, донор креслолары бла къан алыргъа керекли процедура кабинет, къанны сакъларгъа керекли оборудованиясы бла медицина лаборатория.

Мобильный лаборатория медицина персоналгъа керекли ишчи жерледен бир ненчасы, къанны эмда аны компонентлерин алыргъа, къанны анализин бардырыргъа, аны кёпге дери сакъларгъа керекли жангы медицина оборудование бла жалчытыннганды. Къанны тутуу температура режими 90 градус болгъан сууукъ эмда бузлатыучу установкалада бардырылады. Къанны хазырлауну мобильный пункту башха жерге барып, стационар медицина пунктладан узакъда ишлерге, алай эсе уа хазыр этилген къанны ёлчемин иги кесек кёбейтирге да онг береди.

Жюрюучю автоном лабораторияда къоратылгъан материалланы запасы эмда донор къанны тутаргъа керекли термокамераны болууу тышына кетген бригадагъа эки-юч кюнню ичинде донорланы энчи алыргъа онг береди. Орта эсеп бла мобильный пункт бир сменнге 100 доноргъа къараргъа эмда къан алыргъа боллукъду.

КъМР-ни Саулукъ сакълау министерствосунда жюрюучю лаборатория республиканы офислеринде, организацияларында бла учрежденияларында ишлегенлени хакъ алмай донорлукъгъа къуралыулу халда къатышырларына онг берир деп ышанады. Аслам халда донорлукъну программасына къатышыуну юсюнден сорлукълары болгъанла КъМР-ни Саулукъ сакълау министерствосуну бёлюмюню бу телефон номерине – 8 (8662) 47-64-11, 47-31-61 неда къан къуюуну республикалы станциясыны – 47-26-46 номерине сёлешсинле.

Россей Федерацияны территориясында къанны эмда аны компонентлерини донорлугъун айнытыугъа информация эм къурау жаны бла болушууну РФ-ни Саулукъ сакълау эм социальный айнытыу министерствосу къурагъан программа «Жалан да адамны къолундан келликди» деген чакъырыу бла жашауда бардырылгъанын эсигизге салайыкъ. Къанны службасыны жангыртылгъан сайты ишлейди. www.yadonor.ru.

Биринчи кере донор болургъа хазырланнганлагъа сайтда не этерге керек болгъаныны юсюнден тынгылы информация, андан сора да аны болушлугъу бла кесини саулугъуну юсюнден эмда донор болургъа онгун билирча «Донорну анкетасы» деген энчи сервис барды. Ата-аналаны тилеклерине кёре сайтда бек гитчелеге – «Сабийлеге донорлукъну юсюнден» деген энчи бёлюм да боллукъду.

Эмма МАКОЕВА.
КъМР-ни Саулукъ сакълау министерствосуну пресс-службасы.

18-чи НОЯБРЬ - ТЮТЮН ИЧИУНЮ КЪОЮУНУ КЮНЮДЮ

Керекмиди ол адамгъа?

Ючеуленден бу соруугъа жууап берирлерин тилегенбиз

АКЪКЪАЙЛАНЫ Абдуллах,
70 жыл, Нальчикде солуу эм культура паркны ишчиси:

- Бирлеге ол бир аламат кёрюне эсе да, билмейме, бир игилиги жокъду тютюнню. Таза ёпкелеге букъуну ийип, къурум ийис этдиргенни не ахшылыгъы барды.

Тютюн ичген адам кесине ауруу излейди дер эдим мен аны бла кюрешгенлелеге. Аны хатасы бир кюннге, бир жылгъа эсленип къалмай эсе да, артдан-артха уа ачыкъ билинеди.

Билинмей а. Кёп жылланы тютюнге алдатхан адам къатынгда олтурса, аны ёпкелери хуу-хуу этип, къыйналып солугъаны эшитилип турады.

Мен тютюн ичигиз неда ичмегиз деп, кишини да юйретмейме. Врач тюйюлме. Алай кесими юсюмден айтсам, бир заманда да сигаретни къолума алмагъанма. Кёп жылланы ичинде ресторанлада, буфетледе, шишлик этген жерледе, турбазалада ишлегенме. Алада уа, тютюнню букъулатып, аяусуз ичиучю эдиле. Юйренмегенме бу аман къылыкъгъа.

Къазахстанда школда окъугъанымда да бар эдиле тютюнчю шуёхларым. Эр киши болгъанларын сюйген аны бла кёргюзтюрге «жигитле». Алай терилмегенме бирине да. Кесими сакъла-ялгъанма никотинни ууундан.

Аллахха шукур, бюгюнлюкде бу жерим ауруйду деп жарсымайма. Тютюнчюлеча, кечеле бла жётел этип къыйналмайма. Жаш адамлагъа мен айтырыкъ: тютюн ичиу осал къылыкъды, юйренмегиз анга.

БАПЫНАЛАНЫ Ибрагим,
50 жыл, малчы:

- Мен Кёнделенде жашайма. Ол мени туугъан элимди, школну да анда бошагъанма. Юч жылны аскерде къуллукъ этгенме. Не айтыргъа сюеме? Бу тютюн деген палахха анда юйреннген эдим. Ол заманда сигаретле алыргъа деп хар солдатха да ахча бере эдиле. Энди армияда ол зат кетерилгенди, тютюн ичерге эркин окъуна эте болмазла, деймe. Билмейме. Тюзю уа алай болургъа керекди.

Аскер борчуму толтуруп къайтханымдан сора элли жашла бла бирге энди биз да уллу адамла болгъаныбызны кёргюзтюр ючюн, тютюнню букъулатыучу эдик. Кесибизни «Троян урушну» жигитлерине ушатыргъа кюреашип. Бютюнда элли къызланы алларында.

Жаратмадым бу къылыгъымы. Урлап ашагъанча, атамдан бла анамдан, тамата эгечлеримден букъдуруп тютюн ичерге кюрешгеними да. Кече туруп да букъулатыучу эдим сигаретлени, юйдегилени уятмайым деп. Жукъум бёлюнюп, эрттен бла къусарыгъым келип, кёлюм аман этип, кючден уяныучу эдим.

Зат айтмагъанлыкъгъа, юйде барысы да биле эдиле «урлап» тютюн ичгеними. Къойгъан эдим бу осал къылыгъымы. Алай дагъыда «шайтан алдагъан» эди. Беш жылдан сора жангыдан башладым. Беш кере къоюп, беш кере жангыртхан эдим.

Жыйырма жылдан озду мен ол аман къылыкъдан къутулгъанлы. Бирде уа, эсиме тюшюрюп, къууанама. Къалай иги эди ол никотинни ууундан заманында айырылгъаным деп. Энди уа жаш адамлагъа былай айтыргъа сюеме: керек тюйюлдю тютюн, хатасы болмаса, тюк тенгли хайыры жокъду. Юйренмегиз анга, къатыгъызда иче эселе да, унамагъыз.

ОТАРЛАНЫ Мустафа,
26 жыл, Нальчик гарнизонну аскерчиси:

- Мен бир заманда да тютюн ичмегенме. Аны бла кюрешгенлеге уа сейир окъуна этеме. Не хайыр таба болурла андан деп. Университетде беш жыл окъугъанма. Физика-математика факультетде. Общежитде да тургъанма. Тютюнчю тенглерим да бар эдиле. Алай къозулмагъанма. Ол керексиз, хайырсыз затха кесими алдатмагъанма.

Бирде жолда бара, алыкъа акъ ылбалыкъ да болмагъан жаш адамла, ырбынлада бугъуп, тютюнню букъулата тургъанларын кёрсем, манга бек ачыу тиеди. Нек кюреше болурла ол насыпсызла жашлай саулукъларын бузуп. Бармыды аланы ата-аналары? Къарайдыла сабийлерини ызларындан?

Дагъыда бир затны айтыргъа сюеме. Тютюннге юйреннген, артдан-артха анга ыразы болмай, бир кюн болмаса да, бир кюн андан кючлюсюн да сынап кёреди. Эштада, андан башлана болур наркотиклеге юйрениу да, аны «ауундан» чыгъалмай къалыу да.

Мен Жангы Малкъар элде тууп, анда ёсгенме. Атам, анам да педагогладыла. Юч жаш бла бир къыз болабыз. Хар зат да юйюрден башланнганы къуру да айтылгъанлай турады. Болмагъанды бизде ичги неда тютюн бла кюрешгенибиз.

Мен бек гитчелериме, ким биледи, андан окъуна сунама бир тюрлю осал къылыкъгъа юйренмегеними да. Алайды да, ичмегенме тютюн, ичерик да тюйюлме. Мен ангылагъандан, ол адамны жашауунда арталлыда керексиз затды. Хатасы кёп, хайыры уа жокъ.

АЛИКАЛАНЫ Владимир
хазырлагъанды.

Адабият

Материалланы асламысы - юбилярлагъа

«Минги-Тау» журналны хар номери – ол жангы китапды, жангы адабият дуния. Аны кёп болмай чыкъгъан 5-чи номери бла окъуучула да шагъырейлене келедиле.

Бу жолгъу номерде малкъар адабиятны акъсакъалы Гуртуланы Берт (1910-2010 жж.) туугъанлы 100-жыллыгъына атап кёп эсгериуле, статьяла, очеркле да басмаланнгандыла. Ол затла закий поэт Къулийланы Къайсынны 1958 жылдагъы «Бизни Берт» деген статьясындан башланадыла.

Окъуучу, андан тышында да, Тёппеланы Алимни, Мусарби Сокуровну, Толгъурланы Зейтунну, Залийханланы Жанакъайытны, Хучиналаны Ануарны, Гуртуланы Салихни, Хачим Кауфовну жазгъан затлары бла шагъырейленирге боллукъду. Дагъыда Бертни кесини эсгериулери да сейирдиле.

Къайсын бла Берт бир бирге къаллай письмола жазгъанларын билирге сюймеген болмаз. Алада миллет адабиятыбыз къалай къуралып башлагъанын, ала ызларындан келген тёлюге, культурабызгъа къалай сакъ болгъанларын ангыларгъа боллукъду.

Къайсын биринчи письмосун 1957 жылда Москвадан Нальчикдеги Бертге жазады. Ала экиси да адабиятыбызны жангыдан аягъы юсюне салыуну кеслерини борчларына санагъандыла. Аланы таукелликлери, тириликлери бла чыкъгъан эди Нальчикде малкъар тилде «Къарындашны сёзю», Москвада уа орус тилге кёчюрюлюп, таулу жазыучуланы «Поэты Балкарии» деген назму китапла. Кёчгюнчюлюкден туугъан жерибизге къайтхандан сора ала бизни адабиятыбызны биринчи мурдор ташлары болгъандыла.

Алайды да, Бертни юсюнден кёп сейир затланы билирге боллукъду. Бизни миллетни тарых магъаналы кезиулерин суратлайдыла аланы ишлери, письмолары да.

Журнал бу жол байды юбилейлени белгилеу бла. Поэт Али Шогенцуковха – 110 жыл, жырчы Беппайланы Сергейге - 75 жыл, журналист эм жазыучу Аликаланы Владимирге уа 70 жыл болады. Аланы юслеринден Мокъаланы Магометни, Хасан Кардановну, Раиса Хашхожеваны, Бапыналаны Зарифни эм Юрий Богомоловну статьяларын окъургъа боллукъду. Али Шогенцуковну «Къызбурун» поэмасындан жырлары, Аликаланы Владимирни уа чам хапарлары басмаланадыла аланы ызларындан.

Къарындаш миллетледен ингушлу жазыучу Идрис Базоркинни 100-жыллыгъына аталгъан «Къадар сайлатхан жазыучулукъ» деген статья да барды «Минги-Тауда».

«Литературная Россия басмалайды» деген рубрикада уа юч авторну оюмлары орусча чыкъгъандыла. Биринчисин Додуланы Аскер жазгъанды – ол Къайсынны юсюнденди. Экинчиси Глашланы Аланны «Талантам нужно расти» деген аты бла жаш жазыучуланы семинары къалай ётдюрюлгенин баямлайды. Ючюнчю статьяны автору уа Шалушканы школунда кёп жылланы ишлеген Геннадий Коммодовду. Аны жигити акъылман поэтибиз Мечиланы Кязимни кичи жашы Сагитди. Ала экиси да бир элде жашагъандыла, аны себепли оруслу устаз Сагитни иги таный эди.

Бу эсгериуюнде Коммодов Сагит Уллу Ата журт урушну кезиуюнде, немислилеге жесирге тюшюп, Штутхоф деген концлагерьде къаллай азап сынагъаныны юсюнден айтады. Алай 1945 жылда ингилиз аскерле жесирлени Совет Союзгъа ашыргъандан сора Сагит биягъы азапны жолуна тюшеди – Сибирьдеги лагерьге 10 жылгъа иедиле.

Воркутаны шахталарында ишлей эди ол. Алай бла, бир жаханимден экинчи жаханимге тюшюп, болмагъанча бек къыйналгъанды. Геннадийни бу жолгъу эсгериуюн окъуна окъуй, къалай да сау къалгъанды Сагит, деп сейир этесе. Миллетни азап жолу суратланады аны бетинде. Ол а дагъыда, миллетине тёрт сабий ёсдюрюп, ишлеп тургъанды.

Журналда прозада, поэзияда да окъур затла бардыла.

БИТТИРЛАНЫ Аминат.

Культура

Къабарты-Малкъар къырал университетде «Малкъар культура ара» къуралгъаныны юсюнден газетде жазыла-жазыла тургъанды. Бу кюнледе уа аны экспонатларына жангылары къошулгъандыла. Анга да къарамай, мында ишлегенле аланы бютюн кёп этер ючюн, жерлешлерибизни жанындан уллу себеплик керек болгъанын анда ишлегенле жашырмайдыла.

Мынга башчылыкъны Тюбейланы Светлана этеди, лаборант а Зизаланы Маратды. Анда келин мюйюш, эртте заманлада таулула жюрютген юй адырла да бардыла. Къабыргъаны уа таулу къызла, ыннала, анала къысхан жаулукъла, кюпесле, гыранчала жасайдыла.

Ара болушлукъ излейди

Аланы барын да мында ишлегенле, университетде окъугъанла келтиргендиле. Мамайланы Илияс, эрттеги заманладагъына ушатып, тепси (алаша стол) этгенди, Таумырзаланы Юсюпню къызы Тюбейланы Халимат а ыннасыны урчугъун, Элбайланы Жагъафар кёп тойлада-оюнлада хайырлана келген гоппан аякъны келтиргендиле. Оюлгъан юйлени хуналарыны къатында Беппайланы Мажит тапхан гоппан аякъны Мажитни жашы Эдуард саугъа этгенди. Виктор бла Мария Котляровла Беш да Тау Элни юсюнден кеслери басмалагъан китапланы, КъМР-ни Парламентини депутаты, поэт Додуланы Аскер да бир ненча китапны саугъагъа бергендиле.

Арагъа малкъар культураны айныууна сансыз болмагъанла къолларындан келгенича болушадыла, болсада ол азлыкъ этеди. Аны себепли бу огъурлу эм ёсюп келген тёлюге керекли, магъаналы ишни къолгъа алып бардыргъанланы газет окъуучулагъа тилеклери барды: юйде эрттеги затлары болгъанла, аланы арагъа келтирсинле.

Анда аллай затла ёмюрлеге сакъланырыкъдыла, ёсюп келген тёлюлеге кёп затны билирге, ангыларгъа болушурукъдула. Дагъыда унутула, жокъ бола баргъан адырланы, кийимлени, башха затланы да кёрюрге онг берликди.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

Суратлада: (башында) Зизаланы Марат жангы экспонатланы кёргюзтген кезиуде; (тюбюнде) арадагъы экспонатла.

Суратланы автор алгъанды.

ЮЙРЕТИУ ИШ

Хунерлерин кёргюзтедиле

Ж. Казаноко атлы эстетика жаны бла юйретиу ара кёп иш бардырады. Анда вокал, хореография, суратлау искусствогъа, алтын халы бла тигерге, кийим бичерге юйретген бёлюмлеге сабийле жюрюп, бу усталыкълада белгилерча уллу жетишимле да этедиле. Анда адет – тёрелеге, патриот жаны бла юйретиу ишге да уллу эс бурулады, ары жюрюген сабийлени кючлери бла концертле, кёрмючле да къураладыла.

Ала бизге билдиргенлерине кёре, кёп болмай Кенжени Культура юйюнде Устазны жылына аталгъан концерт бардыргъандыла. Ары бусагъатда солууда болгъан, школлада ишлеп тургъан устазланы да чакъыргъан эдиле. Жууукъ заманда уа «Духовно – нравственное воспитание как способ создания патриотически мотивированной среды деятельности обучающихся» деген ат бла семинар боллукъду. Анда бу проблеманы юсюнден оюмларын шахарны школларыны къошакъ билим берген устазлары, араны кесини специалистлери да билдирликдиле.

Андан сора, Жангы жылгъа хазырланып башларыкъдыла. Къол усталыкъгъа юйретген хар бёлюм а айны ахырында энчи кёрмюч жарашдырады. Жылны ахырында уа, Миллет музейде уллу кёрмюч да къурап, этген жетишимлерин баямлайды.

Бизни корр.

Эфендиланы Лейля Нальчикде связьны 22-чи бёлюмюнде ишлегенли алай кёп болмайды. Алай хар келген адамгъа жарыкъ тюбеген, ариу сёзлю къыз кесин иги жаны бла таныта ханды. Ишчи нёгерлерини арасында да аны намысы жюрюйдю.

Суратны МАМАЙЛАНЫ Алий алгъанды.

Амал

Машинаны белгилери жараусуз болгъан эселе...

Бусагъатда Транспортну къырал регистрация белгилерини жараусуз болгъанларыны орунларына аланы дубликатларын алырча онг барды. Бу затны эсге салыргъа керекди: къырал регистрация белгилери урланнган эселе, аланы орунларына дубликат берилмейди.

Къырал регистрация белгилени хазырлаугъа эркинлик ол ишни этерге къолларындан келгенини юсюнден шагъатлыкъ къагъытлары болгъан предприятиялагъа, организациялагъа, энчи предпринимательлеге бериледи. Аланы продукциялары PS0577-93 ГОСТ-ха келиширге тийишлидиле. Жангы белги бере туруп, эскиси сыйырылыргъа керекди.

Бюгюнлюкде къырал регистрация белгилени КъМР-де «Жолда жюрюуню къоркъуусузлугъуну Къабарты-Малкъар техника ара» ООО хазырлайды. Аны адреси былайды: **КъМР, Нальчик шахар, Промпроезд 2, 53-чю юй. Телефону: 8 928 707 58 88.**

КъМР-де МВД-ны УГИБДД-сы.

КОНКУРС

Жаш адамладан башламчылыкъла сакълайдыла

Россей Федерацияны Федеральный Жыйылыууну Къырал Думасы 2010-2011 жыллада окъуучуланы, студентлени эм жаш алимлени араларында «Мени законла чыгъарыу жаны бла башламчылыгъым» деген 6-чы битеуроссей конкурсну бардырады. Аны жаз башы сессиясы 2011 жылда майны ахырында, кюз арты кесеги уа - сентябрьни аягъында боллукъдула.

Конкурсну республикада кесегин а Къабарты-Малкъарны Парламенти 2010 жылда ноябрьден 2011 жылда мартха дери бардырлыкъды. Конкурсну юсюнден толу хапар билирге сюйгенле аны республикалы къурау комитетине телефонланы 40-48-63 эмда 42-30-70 номерлерине сёлеширге боллукъдула. Андан сора да, КъМР-ни Парламентини электрон почтасында *(parlam-kbr@mail.ru)* бла официальный сайтында да *(www.parlament-kbr.ru)* битеу керекли шартла бардыла.

Дагъыда Къырал Думаны Билим бериу жаны бла комитетини, РФ-ни Билим бериу эм илму, Энергетика министерстволарыны, Федеральный космос агентствону, Россейни Билим бериу академиясыны, бийик профессионал билим берген баш окъуу юйлени болушлукълары бла Россейни жаш адамларыны араларында илму,чыгъармачылыкъ, инновация ишлени айныууну «Интеграция» деген миллет системасы бла бирге 2010-2011 окъуу жыллада «Юность.Наука.Культура» деген конкурс бла ол атлы конференция; «ЮНЭКО-2010» 8-чи битеуроссей жаш тёлю форум; отлукъ-энергетика комплексни проблемалары жаны бла бек иги илму-техника разработкаланы конкурсу; «Илмуда биринчи атламла» деген 6-чы эм 7-чи битеуроссей сабий конференцияла; фахмулу жаш адамланы «Россейни миллет хазнасы» деген битеуроссей конкурсларыны къаууму бардыраллыкъдыла.

Битеу бу ишле Ю.А.Гагарин космосха учханлы 50 жыл толгъанына аталып бардырыладыла. Аланы юслеринден толу хапарны къурау комитетден билирге боллукъду. Аны адреси былайды:**129090, Москва ш., Щепкин ор., 22-чи юй, НС «Интеграция»**. Дагъыда бу телефонлагъа сёлеширге боллукъду: **(495)688-21-85; (495) 684-82-47, (495) 688-50-56, (495) 684-82-91**. Факс да барды: **(495) 631-11-18**. Электрон почтагъа бла сайтха къараргъа сюйгенлеге да аланы адреслерин билдиребиз: **nauka 21@.ru; www.duma 21.ru.**

КъМР-ни Парламентини пресс-службасы.

Эсигизге салабыз

Экзаменлени - жангы билетле бла

Жолда жюрюуню жорукъларына бир къауум магъаналы тюрлениуле кийирилгенлери бла байламлы Россейни МВД-сыны Жолда жюрюуню къоркъуусузлугъуну департаменти «А», «В» эм «С», «Д» категорияла бла транспорт жюрютюуге эркинлик алыр ючюн, жангы экзамен билетле хазырлагъанды.

20-чы ноябрьден жолда жюрюуню жорукъларына кийирилген тюрлениуле жашауда бардырылып башларыкъдыла. Жангы экзамен билетлени хазырлаугъа да ол себеп болгъанды.

Ала къаллай тюрлениуледиле? Бек алгъа сёз жаяу адамла кеслерин жолда къалай жюрютюрге керек болгъанларыны, къоркъуусузлукъну бел бауларын хайырланыууну, транспортну чыракъларыны узакъгъа, жууукъгъа жандырыуну, бара тургъан транспортну къууп озууну жорукъларыны юслеринден барады.

Алайды да, КъМР-де МВД-ны УГИБДД-сы Жолда жюрюуню жорукъларында башда айтылгъан тюрлениуле жашауда бардырылып башлагъанлары бла байламлы республиканы Къырал автоинспекциясыны битеу бёлюмлеринде 2010 жылда 20-чы ноябрьден башлап квалификация экзаменле башда айтылгъан билетлеге кёре алыныры къдыла.

КъМР-де МВД-ны УГИБДД-сы.

БИЛДИРИУ

Аскер къуллукъну юсюнден соруулагъа-шарт жууапла

Нальчик гарнизонну 316-чы аскер прокуратурасында право жаны бла хакъсыз болушлукъ берген Консультатив ара къуралгъанды. Аны къауумуна была киредиле:

- гарнизонну 316-чы аскер прокуратурасыны аскер прокурорууну болушлукъчусу Ахкёбекланы Кязим;
- гражданланы контракт бла аскер къуллукъгъа хазырлау, чакъырыу эм алыу жаны бла бёлюмню начальниги Тимур Макоев;
- КъМР-ни аскер комиссариатыны юрист бёлюмюню начальниги Касим Кашежев ;
- КъМР-ни аскер комиссариатыны аскер-врач комиссиясыны председатели Юрий Куклин .

Араны борчу «Аскерде къуллукъ этиуню эм аскер борчну юсюнден», «Альтернатив граждан службаны юсюнден» Федеральный законланы излемлерин ангылатыуду, гражданланы аскерге чакъыргъан кезиуде законнга бузукълукъла этилгенлерини юслеринден билдириулеге мычымай эс бурууду.

Араны телефонлары: **91-44-65, 77-05-73**

Адреслери: **КъМР, Нальчик шахар, Къабарты орамда 193-чю юй эм Пятигорск орамда 11-чи юй.**

УЧРЕДИТЕЛЬЛЕ:КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
АЛИКАЛАНЫ Владимир, БЕППАЙЛАНЫ Муталип (баш редакторну орунбасары), КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан (баш редакторну орунбасары), БИТТИРЛАНЫ Аминат, ТЕКУЛАНЫ Хауа, ТОКУМАЛАНЫ Хусейн, ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь).

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмныйи - **42-63-01**. Баш редакторну орунбасарлары - **42-38-21, 47-26-22**. Жууаплы секретарь -**42-66-85**.
Секретариат - **40-93-62.** Корректорла - **42-63-52.**

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:
Жамауат-политика бёлюм - **42-67-68,42-24-02.**
Экономика бёлюм - **42-66-73.**
Культура бёлюм - **42-75-82, 42-68-72.**
Социальный политика бёлюм - **42-66-76, 47-27-59.**
Жангылыкъла эм спорт бёлюм - **47-26-39, 42-66-71.**
Письмола эм реклама бёлюм - **42-37-94.**
Тилманчла бёлюм - **47-31-28.**
Сурат алыучула - **42-75-82, 42-66-76.**
Бухгалтерия - **42-30-87.**
Операторла - **47-26-28, 42-39-65.**

Редакция авторла бла къагъыт жюрютмейди. Къол жазмалагъа рецензия этилмейди эм ала артха къайтарылмайдыла.
Газетде басмаланнган материаллада айтылгъан оюмла редакцияны оюму бла келишмезге боллукъдула. Алада айтылгъан хар зат ючюн, Россей Федерацияны басманы юсюнден Законуна тийишлиликде, материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.

Редакция авторладан 400 газет тизгинден (машинка бла жазылгъан 5-6 бет) кёпню алмайды.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 1994 жылда 14-чю июнда регистрация этилгенди.

Регистрация номер —Н—0066. Индекс - 51532

Газетни басмагъа КъМР-ни Информация коммуникацияла, жамауат биригиулени эм жаш тёлюню ишлери жаны бла министерствосуну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет 1905 жылда Революция атлы республикалы полиграфкомбинатда басмаланнганды, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 33

Газетлени иелерине тапдырыу ючюн КъМР-ни почта связыны федеральный Управлениясы жууаплыды.
Телефонла: **42-06-51, 42-19-97**

Газетлени розницагъа сатыу ючюн КъМР-ни "Роспечать" акционер обществосу жууаплыды.
Телефон: **42-69-34**

Номерге графикге кёре 19 сагъатда къол салынады. 21.00 сагъатда къол салыннганды

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Аликаланы Владимир - дежурный редактор; Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретарьны орунбасары; Зезаланы Лида (4-чю бет), Акушуланы Феруза (2-чи бет), Алийланы Белла (3-чю бет), Кулчаланы Зульфия (1-чи бет) - корректорла.

Тиражы 3530 экз. Заказ № 3232

РЕДАКЦИЯНЫ АДРЕСИ:

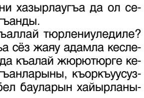

360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект,5
электронный почтасы: elbor_50@mail.ru